

Warszawa, maj 2024

mgr Ewa Tabaczyńska
Wydział Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego
Instytut Germanistyki
Opiekun naukowy: prof. dr hab. Waldemar Czachur

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Język specjalistyczny z obszaru polityki, administracji i historii w podręcznikach do nauki języka niemieckiego. Lingwistyczna analiza schematów prezentacji treści podręcznikowych

Praca doktorska stanowi interdyscyplinarne podejście, integrujące lingwistykę języków specjalistycznych z glottodydaktyką specjalistyczną. Głównym celem tej pracy jest analiza schematów prezentacji treści podręcznikowych typowych dla języków specjalistycznych z obszaru polityki, administracji i historii. Schematy prezentacji odnoszą się do modelu organizacji treści podręcznikowych uwzględniającego łączliwość działań językowych i określonych jednostek leksykalnych oraz struktur gramatycznych. Dysertacja szczegółowo omawia specjalistyczną leksykę z obszaru polityki, administracji i historii, towarzyszące jej zagadnienia z obszaru gramatyki, a także działania językowe, prezentowane w podręcznikach na poziomach A2 – C2 oraz wzajemne współgranie tych trzech elementów w procesie dydaktycznym.

W monografii postawiono dwa pytania badawcze dotyczące języka specjalistycznego z obszaru polityki, administracji i historii na różnych poziomach językowych. Pierwsze koncentruje się na identyfikacji kluczowej leksyki, struktur gramatycznych oraz działań językowych oraz sposobów ich prezentacji w podręcznikach na różnych poziomach językowych. Pytanie drugie dotyczy kształtowania się wzajemnej łączliwości specjalistycznych jednostek leksykalnych, struktur gramatycznych oraz działań językowych dla określonego języka specjalistycznego na różnych poziomach zaawansowania językowego. Wskazane pytania badawcze pozwalają na zrozumienie specyfiki schematów prezentacji typowych dla języka specjalistycznego w analizowanych obszarach.

W analizie zwrócono uwagę na specjalistyczną leksykę, która obejmuje terminy specjalistyczne oraz terminy z języka ogólnego, zyskujące cechy języka specjalistycznego w określonym kontekście. Wyniki badania pokazały określone tendencje w prezentacji leksyki na różnych poziomach zaawansowania. Zauważono charakterystyczne zbieżności, szczególnie w przypadku rzeczowników, które pełnią istotną rolę w prezentacji treści podręcznikowych na

różnych poziomach językowych. Wśród nich szczególne znaczenie mają rzeczowniki złożone, nazwy własne oraz gerundia, a także te tworzące kolokacje werbo-nominalne. Czasowniki odgrywają istotną rolę w kształtowaniu leksyki. Często występują w formie rekcji lub przyjmują rolę hipotermatów, nadając treściom specjalistyczny charakter.

Również gramatyka języków specjalistycznych polityki, administracji i historii jest kluczowa w nauce języka obcego. Określone struktury gramatyczne podkreślają charakterystyczne cechy języka specjalistycznego. Przykładem tego jest strona bierna, która umożliwia tworzenie zobiektywizowanych przekazów poprzez pominięcie agensa. Natomiast gerundia używane są jako narzędzie do tworzenia stylu nominalnego, typowego dla języka specjalistycznego, w którym przekaz powinien być klarowny, precyzyjny i odpowiednio sformalizowany. Ponadto, określone struktury gramatyczne są konsekwentnie stosowane w określonych tekstach specjalistycznych. Przykładem tego jest częste występowanie czasu przeszłego *Präteritum* w języku specjalistycznym historii, zdania pojedyncze w czasie teraźniejszym *Präsens* stosowane w języku polityki, a także zbieżność określonych przyimków w języku administracji.

Działania językowe są narzędziem w rozwoju specjalistycznej kompetencji komunikacyjnej. Umożliwiają one właściwe stosowanie leksyki i struktur gramatycznych. W podręcznikach na wszystkich poziomach językowych dominują działania praktyczne, zwłaszcza ustne, skoncentrowane na rozwijaniu specjalistycznych umiejętności komunikacyjnych. Podobieństwo działań obejmuje również aspekty interakcyjne i mediacyjne. Wyżej wskazane działania są ściśle powiązane ze sprawnościami rozumienia tekstu czytanego i słuchanego. Analiza podręczników do nauki języka niemieckiego pokazała, że języki specjalistyczne polityki, administracji i historii opierają się na podobnych metodach nauczania, ponieważ tematy te często się przenikają. Zatem uznano, że z perspektywy glottodydaktycznej nie ma konieczności ich rozdzielenia.

W dysertacji potwierdzono istnienie schematów łączliwości leksyki, gramatyki i działań językowych dla języków specjalistycznych polityki, administracji i historii. Schematy te są szczegółowo opisane w pracy, wskazując na ich istotę i korelację ze sprawnościami językowymi. Przykładem dla języka specjalistycznego polityki jest stosowanie prostych zdań w czasie teraźniejszym w celu klarownego przekazu informacji (np. opisu systemu politycznego), wybierając przy tym adekwatne specjalistyczne jednostki leksykalne. Działania mediacyjne w języku historii występują w postaci relacji dotyczącej wybranych wydarzeń historycznych, która integruje czas przeszły *Präteritum* z właściwą leksyką. Natomiast w języku administracji, przy tworzeniu scenariuszy dialogów urzędowych czy odpowiedzi na

pisma urzędowe, specjalistyczna terminologia i konstrukcje gramatyczne (np. pytania zależne lub określone konstrukcje przyimkowe) są wykorzystywane w celu pomyślnego komunikowania się. Zidentyfikowane schematy umożliwiają rozwój kompetencji komunikacyjnych i skuteczne przekazywanie specjalistycznej wiedzy.

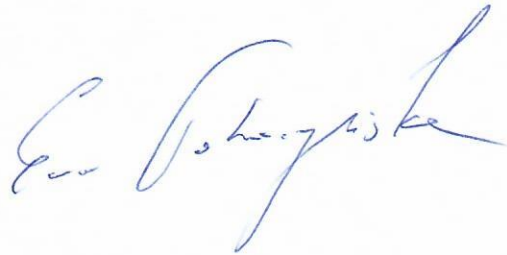
Monografia składa się z dwóch głównych części: teoretycznej (rozdziały 1–4) oraz empirycznej (rozdział 5) i kończy się wnioskami (rozdział 6).

W pierwszym rozdziale zdefiniowano język ogólny oraz język specjalistyczny, a także przedstawiono, w jaki sposób kształtowane są relacje pomiędzy obiema odmianami języka w ujęciu lingwistycznym. Następnie skoncentrowano się na osobnym omówieniu specyfiki języków specjalistycznych polityki, administracji i historii, analizując ich charakterystyczne cechy. Drugi rozdział przedstawia definicję glottodydaktyki oraz jej specjalistyczną odmianę. Omówiono również różne aspekty związane z nauczaniem języka specjalistycznego, skupiając się na sprawnościach językowych, słownictwie/terminologii, gramatyce oraz wybranych metodach nauczania. Trzeci rozdział poświęcony jest analizie podręczników do nauki języków obcych, ze szczególnym uwzględnieniem schematów prezentacji treści specjalistycznych. Ostatni rozdział części teoretycznej opisuje korpus badawczy oraz sformułowane pytania badawcze, które stanowią podstawę do dalszej analizy.

Część empiryczna obejmuje rozdział 5, w którym przeprowadzono szczegółowe analizy wybranych treści podręcznikowych dla każdego poziomu językowego od A2 do C2. Na wstępie zidentyfikowano zagadnienia tematyczne z obszaru polityki administracji i historii zawarte w podręcznikach wchodzących w skład korpusu badawczego. Następnie zbadano leksykę, struktury gramatyczne oraz działania językowe, które determinują języki specjalistyczne dla tych obszarów. Analiza koncentrowała się na identyfikacji kluczowych terminów i pojęć oraz sposobie ich prezentacji w podręcznikach. W zagadnieniach gramatycznych zwrócono uwagę na specyfikę używanych struktur gramatycznych i ich związki z tematyką specjalistyczną. W częściach dotyczących działań językowych skupiono się na analizie rodzajów zadań, ćwiczeń oraz aktywności mających na celu rozwijanie umiejętności językowych w kontekście specjalistycznym. Na zakończenie dokonano podsumowania analiz poszczególnych komponentów, czyli leksyki, struktur gramatycznych oraz działań językowych, wskazując schematy ich wzajemnej łączliwości.

Pracę kończy rozdział 6 z wnioskami. Zawiera on podsumowanie schematów i tendencji występujących w prezentacji treści językowych z obszaru polityki, administracji i historii w podręcznikach do nauki języka niemieckiego ogólnego, podkreślając łączliwość leksyki, struktur gramatycznych i działań językowych w języku specjalistycznym.

Słowa kluczowe: lingwistyka języków specjalistycznych, glottodydaktyka języków specjalistycznych, język specjalistyczny polityki, język specjalistyczny administracji, język specjalistyczny historii, język niemiecki jako język obcy, schematy prezentacji treści podręcznikowych

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Ewa Polczyk'. The signature is fluid and cursive, with a large initial 'E' and a long, sweeping tail.